

Ju2020/02919/L6

Justitiedepartementet
Grundlagsenheten
103 33 STOCKHOLM

Yttrande över betänkandet Ett ändamålsenligt skydd för tryck- och yttrandefriheten (SOU 2020:45)

8 Grundlagsskyddet för vissa sändningar av program via satellit

Kommittén har föreslagit att YGL:s territoriella tillämpningsområde utvidgas genom att program i tv som förmedlas hit genom satellitsändning som utgår från utlandet men som huvudsakligen är avsedda att tas emot här i landet ska anses utgå från Sverige, under förutsättning att programmet samtidigt och oförändrat vidaresänds här.

Hovrätten konstaterar att det är en långtgående åtgärd att utvidga YGL:s tillämpningsområde till att omfatta satellitsändningar som utgår från utlandet och att det är svårt att överblicka konsekvenserna av en sådan ändring. Förslaget medför bland annat enligt kommittén att databasregeln blir tillämplig (s. 157).

I betänkandet anges (s. 148) att det "...inte med säkerhet går att dra slutsatsen att Arlewin varit helt rättslös i den aktuella situationen." Vidare anges "Det är inte helt uteslutet att Arlewin hade kunnat få sin rätt till en effektiv domstolsprövning tillgodosedd". Hovrätten delar denna uppfattning och ifrågasätter därför om det är motiverat att genomföra den föreslagna ändringen med dess svåröverskådliga konsekvenser.

Om den föreslagna ändringen i 1 kap. 3 § tredje stycket YGL genomförs måste övervägas hur den förhåller sig till 11 kap. 1 § YGL eftersom de sändningar som avses med ändringen i 1 kap. 3 § tredje stycket YGL de facto utgår från utlandet.

Kommittén har även i en ny 6 kap. 4 § YGL föreslagit att ägaren ska ansvara för yttrandefrihetsbrott i stället för den som bedriver sändningsverksamheten när det är fråga om program som anses utgå från Sverige enligt den föreslagna ändringen i 1 kap. 3 § tredje stycket YGL och den som bedriver sändningsverksamheten saknar känd hemvist i Sverige och inte heller kan påträffas här under rättegången.

I betänkandet anges (s. 161) ”Om det är fråga om en utländsk ägare kan det i och för sig finnas liknande svårigheter med detta alternativ som med att programföretaget kan bli ansvarigt. Det är dock inte uteslutet att ägaren är ett svenskt bolag när det rör sig om sändningar som huvudsakligen är avsedda att tas emot här. Ett exempel på detta är det brittiska bolag som har tillstånd att vidareända bl.a. TV3 i marknätet. Bolaget ägs av ett svenskt bolag, som i sin tur ägs av svenska bolag i flera led”. Hovrätten konstaterar att förslaget innebär att det för svenska företag införs ett ansvar för yttrandefrihetsbrott som inte funnits tidigare och som blir beroende av om sändningarna utgår från Sverige eller från utlandet. Konsekvenserna av detta bör belysas och övervägas närmare. När det rör sig om utländska ägare kommer det dessutom, som kommittén konstaterar, att vara förenat med svårigheter att ställa en ägare till svars. Mot bakgrund av detta ifrågasätter hovrätten om den föreslagna bestämmelsen i 6 kap. 4 § YGL är ändamålsenlig.

9 Grundlagsskyddet för utbildning, beskrivning och mätning av skyddsobjekt

Hovrätten delar kommitténs uppfattning att det är grundläggande för Sveriges säkerhet att kunna upprätthålla totalförsvarets skyddsvärden och att konsekvenserna kan bli stora av att utbildningar går att anskaffa i publiceringssyfte utan att detta går att beivra (s.189). Hovrätten vill dock framhålla att den lagtekniska utformningen av de föreslagna ändringarna i 1 kap. 12 § TF och 1 kap. 18 § YGL behöver övervägas ytterligare för att tillämpningsområdet ska bli tillräckligt klart och förutsebart. I de föreslagna bestämmelserna hänvisas bland annat till sabotage, terroristbrott och grovt rån vilka brott inte definieras i grundlagarna.

10 Grundlagsskyddet för webbsändningar

Hovrätten delar kommitténs bedömning att det finns skäl att inskränka webbsändningsregeln (s. 224).

Kommittén vill begränsa webbsändningsregeln så att den inte ska omfatta var och en som webbsänder utan bara omfatta det område som den från början främst var avsedd att träffa, dvs. i huvudsak simultansändningar av traditionell radio och tv samt kommunikationsformer av motsvarande betydelse (s. 228). Att det enbart är dessa kategorier som får grundlagsskydd för webbsändningar och inte den som enbart webbsänder framgår dock inte av den föreslagna ändringen i 1 kap. 3 § andra stycket YGL eftersom punkten 1 a i 1 kap 4 § första stycket som det hänvisas till gäller ”redaktion för program” och detta uttryck omfattar både traditionella massmedieföretag och enskilda som enbart webbsänder (s. 214–215). Den föreslagna ändringen i 1 kap. 4 § sista stycket YGL klargör inte heller att den som enbart webbsänder inte får automatiskt grundlagsskydd för sina databaser.

Den närmare utformningen av bestämmelserna måste därför övervägas ytterligare.

11 Grundlagsskyddet för vissa söktjänster

Hovrätten anser att sådana söktjänster som offentliggör personuppgifter om lagöverträdelse och närmast utgör privata belastningsregister medför risk för allvarliga intrång i enskildas personliga integritet. Hovrätten har därför förståelse för uppfattningen att sådana söktjänster bör falla utanför grundlagsskyddet.

Hovrätten konstaterar att förslagen i denna del går vidare på den väg som hovrätten avstyrkte år 2017, dvs. återigen gör avsteg från den grundläggande principen i TF och YGL att grundlagarnas tillämpningsområde inte ska bestämmas av ett yttrandes innehåll. Om man ändå ska göra ändringar av detta slag är det ytterst angeläget att undantagen är precisa och att yttrandefrihetsintresset alltid får väga tyngst i tveksamma fall.

De föreslagna ändringarna i 1 kap. 13 § andra stycket 2 TF och 1 kap. 20 § andra stycket 2 YGL innebär att bestämmelserna ska tillämpas bara om det med hänsyn till uppgiftssamlingens karaktär står klart att det finns särskilda risker för otillbörliga intrång i enskildas personliga integritet.

Enligt hovrättens mening är det helt oklart vilka uppgiftssamlingar som ska anses ha en sådan karaktär att det står klart att det finns särskilda risker för otillbörliga intrång i enskildas personliga integritet så att tillåtelsen i första stycket till att i vanlig lag meddela förbud mot offentliggörande ska gälla. Det framgår inte av lagtextens ordalydelse och tillräcklig ledning ges inte heller i kommentarerna. Det överlämnas enligt hovrättens mening helt till stiftaren av vanlig lag och lagtillämparen att bestämma grundlagarnas tillämpningsområde.

Enligt förslaget (s. 277) ska målgruppen i sig inte tillmätas någon betydelse vid bedömningen av om en uppgiftssamling faller innanför eller utanför det grundlagsskyddade området. Hovrätten konstaterar att det inte torde vara någon egentlig skillnad på karaktären av de uppgiftssamlingar som vänder sig till professionella aktörer och de som vänder sig till privatpersoner. De föreslagna bestämmelserna får anses innefatta även tjänster som innehåller uppgifter om fällande domar och som riktar sig till t.ex. rättsväsendet eller nyhetsredaktioner. Enligt hovrättens mening är det ytterst angeläget att sådana aktörers verksamhet inte försvåras. Trots detta saknas i betänkandet en analys av hur grundlagsskyddet för tjänster som används av professionella aktörer inom t.ex. rättsväsendet och massmedia kommer att påverkas.

Sammantaget anser hovrätten att de föreslagna reglernas tillämpningsområde är oprecist och att det är helt oklart vilka uppgiftssamlingar som kommer att träffas av grundlagsändringen. Hovrätten avstyrker kommitténs förslag.

13 Vidaresändningsplikt för tekniska tilläggstjänster

Mot bakgrund av att YGL enligt kommitténs bedömning redan i sin nuvarande utformning medger lagstadgade krav på vidaresändning av tillgänglighetstjänster (s. 321) ifrågasätter hovrätten om det finns behov av lagstiftning i denna del.

15 Public service och sändningar genom tråd

Hovrätten har ingen erinran mot bedömningen att samma krav bör kunna ställas på innehållet i public service-företagens sändningar genom tråd som i deras sändningar på annat sätt än genom tråd. I den lagtekniska utformningen måste dock beaktas att ordet ”villkor” i den föreslagna punkten 7 i 3 kap. 2 § YGL är missvisande eftersom krav på tillstånd att sända i tråd inte kan ställas. Vad som avses i betänkandet är krav på innehållet men inte krav som villkor för tillåtelse att sända (genom tråd).

Vidare måste den närmare utformningen av bestämmelsen i 7 kap. 5 § första stycket YGL förtydligas så att det klargörs att det endast är public service-företagens sändningar genom tråd som avses och inte andra aktörers trådsändningar.

Detta yttrande har beslutats av hovrättspresidenten Lennart Svensäter, hovrättslagmännen Björn Hansson, Lennart Johansson och Anna Graninger, hovrättsrådet Katarina Rikte (referent) samt administrativa direktören Joakim Westerlund efter föredragning av administrativa fiskalen Andreas Korths-Aspegren.

Lennart Svensäter

Andreas Korths-Aspegren